

Oponentský posudek magisterské diplomové práce Marty Kašparové

„Amatérská versus profesionální tvorba titulků ke švédským filmům“

(FF UK, Praha 2015)

Diplomová práce Marty Kašparové se zabývá problematikou audiovizuálního překladu (AVP) a konfrontuje české profesionální a amatérské titulky ke švédskému celovečernímu filmu *Åt vejde ten pravý* (Låt den rätte komma in, 2008) režiséra Tomase Alfredsona. Jedná se tak o práci empirickou (teoreticko-výzkumnou).

Vzhledem k tomu, že se audiovizuálnímu překladu začíná dostávat pozornosti až v poslední době a v české akademické sféře jde o problematiku velmi novou, byla diplomantka nucena problematiku AVP v úvodní části obsírněji popsat. Kladně hodnotím, že nastudovala nejdůležitější literaturu i některé méně známé práce a zdárně nastínila všechny relevantní aspekty AVP, ale také to, že reflektuje některé relevantní diplomové práce (v českém prostředí se prozatím problematice AVP, titulkování a amatérských titulků až na několik výjimek věnují právě jen kvalifikační práce). Autorka popisuje základní pojmy, vývoj a výzkum AVP, a to jednak překladu profesionálního, jednak amatérského. Dále popisuje překladatelský proces a uvažuje o motivaci překladatelů. Rovněž v úvodní části popisuje zvolený model klasifikace titulkovacích strategií (překlad, vynechání, redukce, expanze, neutralizace, generalizace, specifikace, neekvivalentní překlad) a převodu kulturně vázaných prvků.

V praktické (empirické) části diplomantka nejprve popisuje film *Åt vejde ten pravý* (využívá k tomu i řady recenzí a kritik publikovaných v různých jazycích), jeho vazbu na literární předlohu a jeho jazyk včetně kulturně vázaných a příznakových prvků. Následuje velmi důkladná analýza obou sad titulků: nejprve je zařazena formální analýza titulků (počet znaků na řádek, doba zobrazení titulků, čtecí rychlost, členění titulků aj.), poté následuje až úctyhodná analýza uplatnění překladatelských strategií (zjištěno bylo 623+640 případů uplatnění jednotlivých strategií). Kromě toho diplomantka provedla anketu mezi profesionálními titulkáři, rozhovor s autorkou analyzovaných profesionálních titulků i s autorem titulků amatérských a kontaktovala i další odborníky. V příloze je též přehledně podaná tabulka s originálními dialogy a s oběma sadami titulků.

Výběr tématu a materiálu, přínos práce, splnění cílů

Téma práce považuji za dobře vybrané, protože je velmi aktuální a málo probádané: zdá se, že audiovizuální překlad (včetně amatérských titulků) získává na úkor překladu „klasického“ stále větší relativní důležitost: působí na recipienty stále větší měrou, a proto je stále důležitější jej reflektovat ve sféře vědecké i didaktické. Za přínosnou považuji zejména zvolenou metodu.

Výběr materiálu byl ztížen řadou praktických omezení, a bylo tedy nevyhnutelné pracovat i s materiálem, který nebyl přeložen přímo ze švédštiny, nýbrž přes angličtinu.

Taková je však realita (švédské filmy se skutečně často překládají přes angličtinu), a proto bylo třeba tento fakt zohlednit a k materiálu přistupovat z pozic čistě deskriptivní translologie, což se podle mého názoru diplomantce podařilo. Z celkového hlediska tak považuji cíle práce za splněné.

Připomínky

- V práci se hovoří o nadužívání posesiv v amatérském překladu (str. 73) – je škoda, že tento jev není přesně kvantifikován, a je tedy otázka, do jaké míry je tento závěr přesvědčivý.
- Citovaná definice audiovizuálního díla (str. 11) je odvozena od definice v autorském zákoně. Na autorský zákon (a na Bernskou úmluvu) by bylo vhodné odkazovat i v pasážích týkajících se legality šíření (slovy autorského zákona „sdělování veřejnosti“) amatérských titulků (viz též advokát Rudolf Leška citovaný v článku *Hra o překladatelské trůny*, <http://www.respekt.cz/delnici-kultury/hra-o-prekladatelske-truny>).
- K pozn. 5 na str. 14 by bylo možné doplnit Ateliér audiovizuálního překladu, který již několik let pořádá Katedra translologie Filozofické fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Jednak může být zajímavou inspirací pro česká akademická pracoviště, jednak je pro české zájemce relativně snadno dostupná. Díky ateliéru vyšel již i sborník E. Gromová – E. Janecová (eds.): *Audiovizuální překlad: výzvy a perspektivy*. Nitra 2014.
- K využití titulků ve výuce cizích jazyků by se slušelo uvést několik příkladů a odkazů; v českém prostředí lze zmínit: K. Garajová: *Překlad titulků jako didaktická metoda* ve výše citovaném sborníku.

Poznámky a náměty k diskusi

- Rád bych poukázal na dva cenné závěry dvou méně známých prací, na něž diplomantka odkazuje a které by mohly být inspirací pro autory dalších podobných prací: „H. Vahid Dastjerdi a R. Rahekhoda [...] docházejí k [...] závěru, že ve většině případů, kde se expanze uplatnila, mohl překladatel stejně tak dobře použít kratší rovnocenné řešení, které by jednak vyhovělo prostorovým a časovým omezením titulků, jednak dovolilo divákovi čerpat informace i z ostatních znakových systémů filmu“ a „někteří amatérští překladatelé se s převodem kulturních referencí dokážou vypořádat dokonce lépe než profesionálové, protože jsou v dané oblasti nezávisle osobně zainteresováni“ (Bold)
- Za významné považuji zjištění, že rychlost titulků je u obou zkoumaných sad titulků mimořádně nízká a že i u profesionálních titulků jsou velké výkyvy v čtecí rychlosti. Je to problém? Je to rušivé? Čím je to způsobeno?
- Nakolik těžké bylo jednoznačně klasifikovat tu kterou strategii?
- Redukce coby strategie byla nečekaně málo častá. Čím je to způsobeno?
- Zajímavý je závěr, že by „shromažďování názorů recipientů titulků bylo cenným zdrojem poznatků i v profesionálním prostředí“. Jak by to konkrétně mohlo probíhat?

- Je dostatečně prozkoumán úzus/norma, kterou utvářejí přední aktéři (ČT, zavedení dodavatelé titulků pro kinodistribuci, přední filmové festivaly, zkušenosti překladatelé)? Měla by toto téma nějak uchopit akademická či profesní obec?

Závěr a hodnocení

Vzhledem k tomu, že práce splnila zadání a stanovené cíle, a k jejímu celkovému zpracování a přínosu pro budoucí výzkum doporučuji diplomovou práci Marty Kašparové k obhajobě a doporučuji hodnocení známkou **v ý b o r n ě**.

V Praze 26. srpna 2015

Mgr. Miroslav Pošta